

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З КУРСУ

ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ
І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ

*(для студентів 4 курсу заочної форми навчання
напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства)*

ХАРКІВ – ХНУМГ ім. О. М. Бекетова – 2016

Методичні вказівки до практичних занять з курсу «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» (для студентів 4 курсу заочної форми навчання напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: Т. І. Світлична, О. Ю. Прижкова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2016. – 19 с.

Укладачі: Т. І. Світлична, О. Ю. Прижкова

Рецензент: канд. екон. наук, доц., Г. Г. Соболева

Рекомендовано кафедрою економіки підприємства, бізнес-адміністрування та регіонального розвитку, протокол № 5 від 16. 12. 2015 р.

ВСТУП

Діяльність підприємств в умовах ринкових відносин нерозривно зв'язана з економічним ризиком, а звідси виникає неясність в одержанні очікуваного кінцевого результату, небезпека невдачі, непередбачених втрат.

Від прийняття господарських рішень з урахуванням ризикових умов, їх якості, раціональності й обґрунтованості в багатьох випадках залежать реальні можливості досягнення цілей організації, її ефективна діяльність. Звідси впливає необхідність розуміння сутності господарських рішень, вивчення основних правил, прийомів і наукових методів їх розробки.

В умовах економічної нестабільності, яка характерна для ринкового середовища, постійно виникає потреба у швидкому прийнятті науково обґрунтованих рішень щодо підвищення результативної діяльності суб'єктів господарювання. У даному контексті вагомим чинником формування базису таких рішень є серйозна фахова підготовка спеціалістів та керівників підприємств з урахуванням сучасної практики господарювання. Курс ***«Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків»*** є нормативною навчальною дисципліною для студентів, які навчаються за освітньо-професійною програмою бакалавра з напрямку «Економіка підприємства».

Мета вивчення дисципліни – ознайомити слухачів із технологією прийняття рішень, основами сучасної економічної ризикології та на основі набутої систематизованої інформації сформувати комплексну систему знань і практичних навичок щодо обґрунтування господарських рішень із різним ступенем невизначеності та ризику.

Досягненню мети й вирішенню завдань курсу підпорядкована логіка його викладання, яка наведена в навчально-тематичному плані. Програмні теми дисципліни є обов'язковими для вивчення кожним студентом незалежно від форми навчання.

ПРОГРАМА КУРСУ «ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ»

Мета вивчення дисципліни полягає у формування знань і навичок стосовно обґрунтування господарських рішень з різним ступенем невизначеності та ризику.

Завдання вивчення дисципліни:

- засвоєння основних принципів обґрунтування різних видів господарських рішень, методичних підходів щодо аналізу ризику та управління ним;
- оволодіння навичками самостійно здійснювати аналіз, ідентифікацію та оцінювання ризику, використовуючи комп'ютерну техніку та програмно-математичні комплекси.

Предметом вивчення дисципліни виступає господарські рішення та пов'язані з ними ризики на підприємстві.

Дисципліна «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» за своїм змістом представлена наступними змістовими модулями:

Змістовий модуль 1. Господарські рішення в різних сферах підприємницької діяльності

1. Сутнісна характеристика господарських рішень.
2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності.
3. Методичні основи підготовки господарських рішень.
4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності.
5. Прогнозування та аналіз господарських рішень.

Змістовий модуль 2. Ризик і невизначеність під час обґрунтування господарських рішень

1. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності.
2. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності.
3. Теорія корисності та її застосування у процесі прийняття рішень.
4. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень.
5. Критерії прийняття господарських рішень за умов ризику.
6. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях.
7. Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень за умов ризику.
8. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків.
9. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків.
10. Основи ризик-менеджменту.
11. Напрями і методи регулювання та зниження ступеню ризику.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ «ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ»

Практичне заняття — це організаційна форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання практичних завдань. Основна мета практичного заняття – розширення, поглиблення й деталізація теоретичних знань, отриманих студентами на лекціях та в процесі самостійної роботи і спрямування їх на підвищення рівня засвоєння навчального матеріалу, прищеплення умінь і навичок, розвиток наукового мислення та усного мовлення студентів.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, постановку загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв’язування завдань з їх обговоренням, розв’язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

На практичних заняттях може видаватися домашнє завдання для самостійного рішення.

Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття враховуються при виставленні поточної модульної оцінки з даної навчальної дисципліни.

Детальний зміст кожного з практичних занять, з переліком вправ, питань для самоперевірки та літературних джерел до кожної з тем, – наведено нижче.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Практичні заняття проводиться з двох тем курсу «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності» та «Прогнозування та аналіз господарських рішень».

Мета заняття – засвоїти сутність та методичні основи обґрунтування господарських рішень та основні завдання, принципи та методи прогнозування та аналізу господарських рішень..

Студент повинен з'ясувати такі теоретичні питання тем:

- *Що передбачає собою обґрунтування господарських рішень?*
- *Як здійснюється вибір методів для обґрунтування конкретних господарських рішень?*
- *Які існують формальні і неформальні аспекти щодо обґрунтування господарських рішень?*
- *За якими критеріями оцінюють варіанти господарських рішень?*
- *Яка загальна ідея й умови ефективного застосування методу сценаріїв?*
- *Яка технологія графічної побудови «дерева рішень»?*
- *Як реалізується метод «мозкового штурму»?*
- *У чому суть методу синектики?*
- *Коли, під час вирішення яких завдань доцільно застосовувати інтуїтивні методи?*
- *Яке основне завдання економічного прогнозування?*
- *Що таке принцип усікання «конусу рішень»?*
- *Які принципи прогнозування господарських рішень?*
- *Які основні джерела інформації для прогнозування?*
- *Які існують кількісні та якісні методи прогнозування господарських рішень?*
- *В чому сутність аналізу господарських рішень?*
- *Які основні принципи аналізу господарських рішень?*
- *Які методи використовують в аналізі господарських рішень?*
- *Який інструментарій методів аналізу господарських рішень?*

Ключові поняття, на яких слід акцентувати увагу:

- » МЕТОД «ДЕРЕВА РІШЕНЬ»
- » МЕТОД ЕКСПЕРТНИХ ОЦІНОК
- » МЕТОД СЦЕНАРІЇВ
- » ПРИНЦИПИ ПРОГНОЗУВАННЯ
- » МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ
- » ІНСТРУМЕНТАРІЙ МЕТОДІВ АНАЛІЗУ

Закріплення теоретичних питань виконується при вирішенні практичних завдань та розрахунково-графічної роботи з курсу.

Практичне завдання 1

Групі з трьох рівноправних компаньйонів необхідно прийняти загальне рішення, обравши його з чотирьох можливих альтернативних варіантів. Кожен член групи по-різному оцінює можливі рішення. У таблиці 1 наведено оцінку компаньйонів на підставі надання рішенням різних рангів. До того ж, що нижче ранг, то більша перевага. Знайдіть оптимальне групове рішення.

Таблиця 1 – Ранжирування можливих альтернатив

Особа, яка приймає рішення	Ранги			
	1-й	2-й	3-й	4-й
1-ша	A 3	A 4	A 2	A 1
2-га	A 3	A 2	A 1	A 4
3-тя	A 1	A 2	A 4	A 3

Практичне завдання 2

Керівник підприємства для розробки стратегічних планів діяльності підприємства використовує колективний метод експертних оцінок.

На питання анкети «коли доцільно проводити реконструкцію двох цехів підприємства» дві групи експертів – спеціалістів підприємства відповіли по-різному (див. табл. 2 і 3).

Таблиця 2 – Відповіді експертів першої групи (квартал, рік)

Номера експертів												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
IV 2017	I 2018	III 2018	I 2018	IV 2019	III 2018	негайно	I 2019	III 2019	IV 2020	II 2018	III 2017	II 2019

Таблиця 3 – Відповіді експертів другої групи (квартал, рік)

Номера експертів												
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
I 2018	I 2017	III 2017	IV 2018	II 2019	II 2018	III 2019	IV 2019	III 2017	зараз	II 2018	III 2019	II 2019

Рекомендовані літературні джерела: [5, 8, 24, 25].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Практичні заняття проводиться з двох тем курсу «Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень» та «Критерії прийняття господарських рішень за умов ризику».

Мета заняття – засвоїти особливості та критерії прийняття господарських рішень в умовах невизначеності, а також застосування при цьому теорії корисності та засвоїти особливості, основні критерії прийняття господарських рішень в умовах ризику та у конфліктних ситуаціях.

Студент повинен з'ясувати такі питання теми:

- *Які існують наукові погляди розуміння категорії ризику?*
- *В чому сутність ризику як економічної категорії?*
- *Який існує взаємозв'язок між прибутком і ризиком?*
- *Які основні джерела та чинники ризику підприємницької діяльності?*
- *Які ознаки покладено в основу класифікації ризиків?*
- *Що таке втрати від ризику? Які види втрат?*
- *Які зони ризику існують?*
- *Що показує крива ймовірності ризику?*
- *В чому особливості прийняття господарських рішень в умовах ризику?*
- *Які існують критерії прийняття господарських рішень в умовах ризику?*
- *Які умови оптимальності альтернатив за різними критеріями прийняття рішень в умовах ризиків?*

Ключові поняття, на яких слід акцентувати увагу:

- » ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО
- » ВТРАТИ ЗАГАЛЬНІ
- » ВТРАТИ ЧАСУ
- » ЕКОНОМІЧНИЙ РИЗИК
- » ЗОНИ РИЗИКУ
- » КЛАСИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ РИЗИКІВ
- » КОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО
- » МАТЕРІАЛЬНІ ВТРАТИ
- » РИЗИК
- » СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ВТРАТ
- » ТРУДОВІ ВТРАТИ
- » ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ
- » ФІНАНСОВЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО
- » ФІНАНСОВІ ВТРАТИ
- » ФУНКЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РИЗИКУ

Закріплення теоретичних питань виконується при вирішенні практичних завдань та розрахунково – графічної роботи з курсу.

Практичне завдання 1

Варіант №1 практичного завдання вирішується в аудиторії, варіант №2 пропонується вирішати як самостійне домашнє завдання.

Підприємство очікує у наступному кварталі отримати такі показники:

Таблиця 4 – Вихідні дані

Показники	Од. вим.	Варіанти	
		1	2
1. Обсяг реалізації продукції	шт.	180	200
2. Ціна реалізації продукції	тис. грн.	2,0	2,0
3. Собівартість виробництва одиниці продукції	тис. грн.	1,8	1,8
4. Вартість майна підприємства	млн. грн.	10	10

У наступному кварталі можливі відхилення фактичних показників від очікуваних:

Таблиця 5 – Можливі зміни показників

Зміни та їх причини	Од. вим.	Варіанти	
		1	2
1. Через появу на ринку нового конкурента: - зниження обсягу реалізації продукції; - зниження ціни реалізації продукції.	% тис. грн	30 -	- 0,5
2. Через неповну забезпеченість сировиною: - зниження обсягу виробництва й реалізації продукції.	%	60	40
3. Через неповне використання виробничих потужностей (вихід з роботи устаткування, яке не пройшло капітальний ремонт): - зниження обсягів виробництва продукції.	%	50	40
4. У зв'язку з можливою зміною постачальника сировини: - збільшення витрат на транспортування.	тис. грн.	40	50

Таблиця 6 – Середня експертна оцінка ймовірностей виникнення причин ризику підприємства

Варіанти причини ризику	1	2
1. Поява на ринку нового конкурента	0,8	0,6
2. Неповна забезпеченість сировиною	0,5	0,4
3. Неповне використання виробничих потужностей	0,7	0,5
4. Зміна постачальника	0,6	0,5

Використовуючи вихідні дані та експертні дані про ймовірність появи причин, що викликають економічний ризик у діяльності підприємства у наступному кварталі, треба:

дати характеристику можливих втрат, обчислити розмір кожної з них та загальні втрати, що можливі при виникненні одночасно усіх чотирьох ризикових подій;

відобразити графічно зони ризику підприємства, виявити, в яких зонах знаходяться втрати від кожної з причин та загальні втрати;

ідентифікувати вид ризику підприємства та кількісно оцінити величину можливого ризику підприємства;

зробити висновки щодо наслідків впливу ризику на діяльність підприємства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Практичні заняття проводиться з теми курсу «Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків».

Мета заняття – засвоїти необхідність виконання та сутність кількісного аналізу ризиків в прийнятті господарських рішень.

Студент повинен з'ясувати такі питання теми:

- В чому сутність кількісного аналізу ризиків?
- Що розуміють під ступенем ризику?
- Які існують показники кількісного вимірювання ризику?
- Які існують методи кількісної оцінки ризиків?
- У чому полягають основні переваги та недоліки методів кількісної оцінки ризиків?
- Які методи є найефективнішими під час оцінювання ризику інвестиційних проектів? Чому?

Ключові поняття, на яких слід акцентувати увагу:

- » АНАЛІЗ РИЗИКІВ
- » ДИСПЕРСІЯ
- » КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ
- » КОЕФІЦІЄНТ ВАРІАЦІЇ

- » КОЕФІЦІЄНТ ЧУТЛИВОСТІ
- » ОБ'ЄКТИВНА ЙМОВІРНІСТЬ
- » ПОТОЧНІ АКТИВИ МІНІМАЛЬНОГО РИЗИКУ
- » ПОТОЧНІ АКТИВИ МАЛОГО РИЗИКУ
- » ПОТОЧНІ АКТИВИ СЕРЕДНЬОГО РИЗИКУ
- » ПОТОЧНІ АКТИВИ ВИСОКОГО РИЗИКУ
- » СУБ'ЄКТИВНА ЙМОВІРНІСТЬ
- » СПОДІВАНЕ ЗНАЧЕННЯ
- » СТАТИСТИЧНИЙ МЕТОД ОЦІНКИ
- » СТУПІНЬ РИЗИКУ
- » СЕРЕДНЬОКВАДРАТИЧНЕ ВІДХИЛЕННЯ
- » ТОЧКА БЕЗЗБИТКОВОСТІ
- » ЧАСТОТА ВИПАДКОВОЇ ПОДІЇ
- » ЯКІСНИЙ АНАЛІЗ РИЗИКІВ

Закріплення теоретичних питань виконується при вирішенні практичних завдань та розрахунково-графічної роботи з курсу.

Практичне завдання 1

Оцінити, з яким із двох покупців укладання угоди на поставку товару буде для підприємства менш ризикованим. При цьому є інформація про термін сплати рахунків підприємства цими партнерами (покупцями) в попередні 10 місяців співробітництва.

Таблиця 7 – Вихідні дані

Місяці		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Термін сплати, днів	Фірма А	70	39	58	75	80	120	70	42	50	80
	Фірма В	50	63	32	89	61	45	31	51	55	50

Практичне завдання 2

Визначити, яке з підприємств здійснює менш ризиковане вкладення капіталу у цінні папери.

Таблиця 8 – Вихідні дані (млн. грн.)

Показники	Величина
1. ПІДПРИЄМСТВО 1	
1.1 Власні засоби	5
1.2 Максимально можливі збитки	3,5
2. ПІДПРИЄМСТВО 2	
2.1 Власні засоби	30
2.2 Максимально можливі збитки	12

Практичне завдання 3

Варіант №1 практичного завдання вирішується в аудиторії, варіант №2 пропонується вирішати як самостійне домашнє завдання.

Оцінити, враховуючи дані експертів, ступінь ризику запланованого обсягу робіт, якому підлягає будівельне підприємство у наступному кварталі.

В якій зоні знаходиться цей ризик?

Таблиця 9 – Шкала меж ризику

Межі зон ризику	0	0,1- 2,5	2,6- 5,0	5,1- 7,5	7,6- 10,0
Зони ризику	безризикова	мінімального ризику	підвищеного ризику	критичного ризику	неприпустимого ризику

Таблиця 10 – Вихідні дані

Фактори ризику	Варіанти			
	1		2	
	бал	вага	бал	вага
1. Розірвання укладеної угоди	0,5	2,0	0,7	0,5
2. Втрата потенційного замовника	х	х	0,4	0,5
3. Консервація об'єкта будівництва	0,4	1,0	х	х
4. Зриви в питаннях фінансування з боку замовника	0,5	4,0	0,4	3,0
5. Незабезпеченість робіт сировиною та матеріалами	х	х	0,5	1,0
6. Зниження якості будівельної продукції	0,2	0,5	0,3	1,0
7. Вихід із ладу машин та механізмів	0,3	1,0	х	х
8. Порушення трудової дисципліни	0,1	0,5	0,2	1,0
9. Відсутність документації на початок будівництва	0,4	0,5	0,5	1,0
10. Неприятливі погодні умови	0,3	0,5	0,4	2,0
Всього	х	10,0	х	10,0

Практичне завдання 4

По вихідним даним (планові показники) розрахувати коефіцієнти безпечності проектів А та Б з обсягу виробництва, ціни, постійних і змінних витрат.

Зробити висновки, який з аналізуючи проектів є менш ризикованим.

Таблиця 11 – Вихідні дані

Показники	Од. вим.	Величина
1.ПРОЕКТ А		
1.1 Ціна одиниці продукції	грн.	8,0
1.2 Змінні витрати на одиницю продукції	грн.	7,0
1.3 Постійні витрати	тис.грн.	238
1.4 Обсяг виробництва	тис. од.	250
2.ПРОЕКТ Б		
2.1 Ціна одиниці продукції	грн.	9,5
2.2 Змінні витрати на одиницю продукції	грн.	8,4
2.3 Постійні витрати	тис.грн.	265
2.4 Обсяг виробництва	тис. од.	290

Рекомендовані літературні джерела: [1, 5, 10, 12, 14, 16, 17, 23, 24, 25, 27, 29, 34, 35, 38, 39, 45, 47].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Практичні заняття проводиться з двох тем курсу «Обґрунтування інвестиційних і фінансових рішень за умов ризику» та «Напрями і методи регулювання та зниження ступеня ризику».

Мета заняття – засвоїти сутність, критерії обґрунтування, методи прийняття інвестиційних і фінансових рішень за умов ризику та основні прийоми управління ризиками при здійсненні господарської діяльності.

Студент повинен з'ясувати такі питання теми:

- Що слугує основою прийняття інвестиційних рішень?
- Які існують критерії обґрунтування інвестиційного проекту?
- Які існують способи визначення критерію NPV з урахуванням ризику?
- Які критерії використовуються під час прийняття фінансових рішень?
- Які існують методи обґрунтування ставки дисконтування з урахуванням ризику?
- Які основні положення теорії оптимального портфеля?
- Що вміщує в себе ризик-менеджмент як система?
- Які основні функції виконують керована та керуюча підсистема ризик-менеджменту?
- Які основні етапи управління ризиком?
- В чому сутність стратегії ризик-менеджменту?
- Які напрями та відповідні методи впливу на ступінь ризику використовуються в практиці ризик-менеджменту?

Ключові поняття, на яких слід акцентувати увагу:

- » ДИВЕРСИФІКАЦІЯ
- » ІНВЕСТИЦІЙНІ РІШЕННЯ
- » ТЕОРІЯ ОПТИМАЛЬНОГО ПОРТФЕЛЯ
- » ВІДРАХУВАННЯ РИЗИКУ
- » ДИВЕРСИФІКАЦІЯ
- » ЗНИЖЕННЯ СТУПЕНЯ РИЗИКУ
- » ЗАПОБІГАННЯ РИЗИКУ
- » ЛІМІТУВАННЯ
- » ОСНОВНІ ПРАВИЛА РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ
- » ПЕРЕДАЧА РИЗИКУ
- » РИЗИК- МЕНЕДЖМЕНТ
- » САМОСТРАХУВАННЯ
- » СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ
- » СТРАТЕГІЯ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ
- » СТРАХУВАННЯ
- » ТАКТИКА УПРАВЛІННЯ
- » ФУНКЦІЇ ОБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ
- » ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ

Закріплення теоретичних питань виконується при вирішенні практичних завдань та розрахунково-графічної роботи з курсу.

Практичне завдання 1

Варіант №1 практичного завдання вирішується в аудиторії, варіант №2 пропонується вирішати як самостійне домашнє завдання.

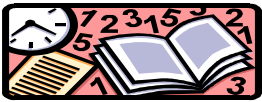
Розглядається два проекти А і В щодо інвестування. Відомі оцінки прогнозованих значень доходу від кожного з цих проектів та відповідні значення ймовірностей. Оцінити міру ризику кожного з проектів та обрати один з них для інвестування.

Таблиця 12 – Вихідні дані

Показники	Варіанти	
	0	1
1	2	3
1. Прогнозований прибуток(тис.грн)	400	300
1.1 Оцінка проекту А: - песимістична		
- стримана	720	600
-оптимістична	1100	1000
1.2 Оцінка проекту В -песимістична	300	300
-стримана	800	500
-оптимістична	1200	900

Продовження таблиці 12

1	2	3
2. Значення ймовірностей		
2.1 Оцінка проекту А -песимістична	0,25	0,30
-стримана	0,50	0,60
-оптимістична	0,25	0,10
2.2 Оцінка проекту В -песимістична	0,30	0,25
-стримана	0,40	0,60
-оптимістична	0,30	0,15

Рекомендовані літературні джерела: [6, 15, 20, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 36, 37, 48].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Альгин А. П. Риск и его роль в общественной жизни. — Москва : Мысль, 1989. — 192 с.
2. Бакаєв Л. О. Кількісні методи в управлінні інвестиціями: навч. посібн. / Бакаєв Л. О. — Київ : КНЕУ, 2000. — 151 с.
3. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент. — Москва : Финансы и статистика, 1996.
4. Ю. И. Башкатова. Управленческие решения / Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права. Москва, 2003 — 89 с.
5. Бачкай Т., Месена Д. и др. Хозяйственный риск и методы его измерения. — Москва : Экономика, 1979. — 184 с.
6. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками / И. А. Бланк. — Київ : Ніка-Центр, 2005. — 600 с.
7. Василенко В. А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навч. посібник. — Київ : ЦУЛ, 2002. — 420 с.
8. Веснин В. Р. Основы менеджмента: Учебник. — Москва : Триада, Лтд, 1997. — 334 с.
9. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч. посібник / Вітлінський В. В., Верчено П. І. — Київ : КНЕУ, 2000. — 292 с.
10. Вітлінський В. В. Кількісне оцінювання ризику у фінансово-економічній сфері / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко // Фінанси України. — 2003. — №11. — С. 16–24.
11. Вітлінський В. В. Моделювання економіки: навч. посіб. / В. В. Вітлінський. — Київ : КНЕУ, — 2003. — 408 с.
12. Вітлінський В. В. Оцінка, моделювання та оптимізація управління економічним ризиком: дис. д-ра. екон. наук: 08.03.02 / Київ. нац. екон. ун-т / Вітлінський Вальдемар Володимирович — Київ : 1996. — 322 с.
13. Вітлінський В.В. Ризик у менеджменті / В. В. Вітлінський, С. І. Наконечний. — Київ : ТОВ «Борисфен-М», 1996. — 336 с.
14. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. — Київ : КНЕУ, 2004. — 480 с.
15. Вітлінський В. В. Фінансовий ризик і методи його вимірювання / В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко // Фінанси України. — 2000. — №5. — С. 13–23.
16. Внукова Н. М. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики / Н. М. Внукова, В. А. Смоляк. / Харків. нац. екон. ун-т — Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. — 181 с.
17. Гранатуров В. М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения: учебное пособие / В. М. Гранатуров. — Москва : Издательство Дело и Сервис, 2002. — 160 с.
18. Глущенко В. В. Управление рисками. Страхование. — Железнодорожный: Крылья, 1999.

19. Глущенко В. А., Глущенко И. И. Разработка управленческого решения. Прогнозирование-планирование. Теория проектирования экспериментов. — г. Железнодорожный, Моск. обл.: Крылья, 2000. — 400 с.
20. Горбачук В. М. Фінансові рішення / Горбачук В. М. — Київ : Альтерпрес, 2003. — 176 с.
21. Дубров А. М., Лагаша Б. А., Хрусталева Е. Ю. Моделирование рискованных ситуаций в экономике и бизнесе: Уч. пос./ Под ред. Б. А. Лагоши. — Москва : Финансы и статистика, 1999.
22. Ємельяненко Л. М., Петюх В. М., Торгова Л. В., Гриненко А. М. Конфліктологія: Навч. посіб. / За заг. ред. В. М. Петюха, Л. В. Торгової. — Київ : КНЕУ, 2003. — 315 с.
23. Клебанова Т. С. Теория экономического риска: учеб. пособие для вузов / Т. С. Клебанова, Е. В. Раевнева. — Харків : Изд. Дом «ИНЖЭК», 2003. — 152 с.
24. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч.- метод. посіб. для самост. вивч. дисц. — Київ : КНЕУ, 2006.
25. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків: Навч. посібник. — Київ : КНЕУ, 2005. — 252 с.
26. Колпаков В. М. Теория и практика принятия управленческих решений: Учеб. пособие. — Київ : МАУП, 2000. — 256 с.
27. Лапуста М. Г., Шаршукова Л. Г. Риски в предпринимательской деятельности. — Москва : ИНФРА — Москва, 1996.
28. Лобанов А., Чугунов А. Риск — менеджмент // РИСК. — 1999. — №4. — С. 43-52.
29. Лук'янова В. В. Економічний ризик: навч. посіб. / В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. — Київ : Академія, 2007. — 464 с.
30. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання: Навч. посібник. — Київ : Центр навч. літ., 2003. — 188 с.
31. Найт Ф. Х. Риск, неопределенность и прибыль / Ф. Х. Найт. — Москва : Дело, 2003. — 359 с.
32. Риск-анализ инвестиционного проекта / Под ред. М. В. Грачевой. — Москва : ЮНИТИ-ДАНА. 2001. — 351 с.
33. Самуельсон Поль. Економіка : підручник. / Самуельсон Поль ; під ред. О. Лецишина. — Львів : Світ, 1993. — 495 с.
34. Світлична Т. І. Конспект лекцій з дисципліни «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» (для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання напряму підготовки 6.030504 «Економіка підприємства») / Т. І. Світлична; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Харків : ХНАМГ, 2012.
35. Світлична Т. І. Методичні вказівки до виконання самостійної та розрахунково-графічної робіт з курсу «Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків» (для студентів 4 курсу денної і 5 курсу заочної форм навчання за напрямом підготовки 6.030504 «Економіка підприємства») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: Т. І. Світлична. — Харків : ХНАМГ, 2012.

- 36.Теребух А. А. Господарські рішення на машинобудівних підприємствах: прийняття, оцінювання та моделювання : монографія / А. А. Теребух. – Львів : Львівський державний інститут новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола, 2010. – 244 с.
37. Тони Райс, Брайн Койли. Финансовые инвестиции и риск. Пер. с англ.- Київ : Торгово-издательское бюро ВНУ, 1995.
38. Тэпман Л. Н. Риски в экономике: учеб. пособие для вузов / Л. Н. Тэпман. / [под ред. проф. В.А. Швандара]. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 380 с.
39. Устенко О. Л. Теория экономического риска: монография / О. Л. Устенко. – Київ : МАУП. – 1997. – 164 с.
40. Уткин Э. А. Риск-менеджмент / Уткин Э. А. – Москва : Ассоциация авторов и издателей «ТАНДЕМ». Изд-во ЭКМОС, 1998. – 288 с.
41. Фатхутдинов Р. А. Управленческие решения : учебник / Фатхутдинов Р. А. – 5-е изд., перераб. и доп. – Москва : Инфра-М, 2002. – 313 с.
42. Филин С., Брук М. Преодоление рискозависимости // РИСК. — 2002. — № 2. — С. 24—32.
43. Хейне П. Экономический образ мышления: Пер. с англ.-2-е изд.- Перспектива, 1993.
44. Черкасов В. В. Деловой риск в предпринимательской деятельности: Практик. пособие. – Київ : ООО «Изд-во Либра», 1996.
45. Чернова Г. В. Практика управления рисками на уровне предприятия. – СПб : Питер, 2000.
46. Черняк В. З. Оценка бизнеса. – Москва : Финансы и статистика, 1996.
47. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций: Монография. – Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и К^о», 2003.
48. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). – Москва : Прогресс, 1982.
49. Ястремський О. І. Моделювання економічного ризику / О. І. Ястремський. – Київ : Либідь, 1992– 176 с.

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

З КУРСУ

ОБГРУНТУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ РІШЕНЬ І ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ

*(для студентів 4 курсу заочної форми навчання
напряму підготовки 6.030504 – Економіка підприємства)*

Укладачі: **СВІТЛИЧНА** Тетяна Іванівна,
ПРИЖКОВА ОльгаОріївна

Відповідальний за випуск: *О. В. Димченко*

За авторською редакцією

Комп'ютерний набір і верстання *Т. І. Світлична*

План 2015, поз. 280М.....

Підп. до друку 28. 12. 2015р.
Друк на ризографі.
Тираж 50 пр.

Формат 60х84/16
Ум. друк. арк. 1,1
Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4705 від 28.03.2014 р.